

УДК 633.26658.155

Іваненко Т.Я., кандидат економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет

ВІДРОДЖЕННЯ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА – ШЛЯХ ДО СТАБІЛІЗАЦІЇ І НАРОЩУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В РЕГІОНІ

Досліджено сучасний стан та напрями відродження молочного скотарства в Миколаївській області. Обґрунтовано необхідність інтенсивного розвитку виробництва об'ємних кормів для забезпечення ними поголів'я корів в господарствах населення на основі створення і розвитку обслуговуючих кооперативів в сільській місцевості.

Ключові слова: норми споживання, ефективне функціонування, продовольча безпека, кормовиробництво, об'ємні корми, молочне скотарство, обслуговуючі кооперативи, господарства населення

І. Вступ. В сукупності продуктів харчування важливе місце належить незбираному молоку та виробленій з нього продукції. Забезпеченість населення країни життєво необхідними продуктами харчування, що виробляються з молока, залежить від розвитку такої складової ринку продовольства як ринок молока і молочної продукції.

Молоко і молочні продукти є надзвичайно цінними та незамінними продуктами харчування, особливо для дітей і людей похилого віку. Тому проблема виробництва молока і виготовлення молочних продуктів завжди є надзвичайно актуальною.

Окремі питання відродження молочного скотарства, а також формування і розвитку ринку молока та молочної продукції знайшли своє втілення у наукових працях П.С.Березівського, В.І.Бойка, Р.Л.Бойко, В.Н.Зимовця, М.П.Коржинського, Ю.М.Макаренка, В.Я.Месель-Веселяка, П.Т.Саблука, О.В.Шкільова, О.М.Шпичака та інших дослідників. Разом з тим необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми відродження та ефективного функціонування молочного скотарства, особливо в господарствах населення.

II. Постановка завдання. Скорочення обсягів виробництва молока та зменшення його надходження на переробні підприємства зумовлюють зниження обсягів та ефективності виробництва молочних продуктів, погіршення забезпеченості ними населення окремих регіонів та країни в цілому, що негативно позначається на рівні продовольчої безпеки держави. У зв'язку з цим, проблема відродження молочного скотарства є занадто актуальною.

Ситуація щодо виробництва молока і виготовлення молочних продуктів в останні п'ять років вкрай загострилася. Так, на початку 90-х років в Україні в усіх категоріях господарств вироблялось 24,5 млн. тонн молока, 75-80% з якого перероблялось на українських вітчизняних молочних підприємствах. Майже вся ця продукція споживалась населенням України, і споживання молока і молочних продуктів на душу населення в той час складало 373 кг. Це, по суті, майже науково обґрунтована норма споживання. Сьогодні показники, які характеризують споживання молока і молочних продуктів населенням країни, знизилися до критичної межі [4]. У 2009 році виробництво молока і молочних продуктів (у перерахунку на молоко) на душу населення в середньому по Україні становило 257 кг, що менше від науково обґрунтованого нормативу (380 кг) на одну третину та мінімальної норм споживання (341 кг) в 1,3 рази [3].

Ще гірший стан із забезпеченням населення молоком і молочними продуктами в Миколаївській області. В розрахунку на душу населення у 2009 році за рахунок власного виробництва було забезпечено 25 кг, або лише на 6,5% від раціональної норми споживання.

Ефективне функціонування галузі молочного скотарства не можливе без запровадження заходів регулювання з боку держави. Законом "Про державну підтримку сільського господарства України" передбачена дотація, яка надається з метою підтримки рівня платоспроможного попиту українських споживачів продукції тваринництва та запобігання виникненню збитковості цієї галузі. При цьому дотації на 1 корову в Україні становлять менше 80 грн, що в 35 разів менше, ніж в країнах ЄС [1].

Відсутність державної підтримки дрібного землевласника та низький розвиток інфраструктури ринку, продовження руйнації села, низький рівень закупівельних цін на тваринницьку продукцію, а також підвищення цін на енергоресурси, сільськогосподарську техніку негативно впливають на виробництво молока та обумовлює негативну тенденцію зменшення рівня його забезпечення населення нашого регіону.

III. Результати. Великотоварне виробництво продукції тваринного походження, як і у розвинутих країнах світу, - стратегічна ціль агропромислового комплексу України і Миколаївської області. Але досягнення цієї мети потребує часу та значних матеріальних і фінансових ресурсів для його відродження. В той же час потрібно негайно вирішувати і тактичні завдання з призупинення спаду виробництва молока як у сільськогосподарських підприємствах, так у господарствах населення.

Великотоварним виробництвом молока у 2009 році займалися 37 сільськогосподарських підприємств Миколаївської області, лише одна третина всіх сільськогосподарських підприємств. В цих підприємствах було в наявності 100 і більше корів, лише в одному господарстві області поголів'я корів перевищувало 400 голів. Виробництво оптимального обсягу молока та молочних продуктів з урахуванням досягнення раціональної норми споживання в Миколаївській області можливе за умови розширеного відтворення молочного стада та подальшого нарощування обсягів виробництва об'ємних кормів.

Одним з важливіших завдань у досліджуваному регіоні є формування раціонального польового кормовиробництва у господарствах усіх категорій і створення ефективного ринку об'ємних кормів для забезпечення поголів'я великої рогатої худоби, що знаходиться у населення. У Миколаївській області, з наявних на 1 січня 2010 року 142,8 тис. господарств населення сільської місцевості, 98,7 тис. не утримують корів, що складає 69 % від їх загальної кількості.

В той же час в господарствах населення, на противагу підприємствам суспільного сектору, збільшувалося виробництво тваринницької продукції, особливо молока і молочної продукції. Але зростання дефіциту кормів призвело у останні роки до щорічного скорочення поголів'я корів на 3 – 5% та зменшення виробництва молока в цих господарствах й, як наслідок збільшення імпорту вказаної продукції, що певною мірою загрожує продовольчій безпеці України.

Зменшення рівня забезпеченості великої рогатої худоби господарств населення кормами в середньому по Миколаївській області відбулося за рахунок скорочення обсягів їх виробництва та закупівлі. Зрозуміло, наслідками цих подій, за даними Головного управління статистики Держкомстату України по Миколаївській області, стало в останні шість років щорічне скорочення поголів'я на подвір'ях населення. Станом на 1 січня 2010 року в аграрних підприємствах, що займалися тваринництвом, було в наявності кормів усіх видів 628,6 тис ц корм. одиниць, що на 9,0 тис. ц (на 13,1%) менше ніж торік.

На сучасному етапі господарювання потенційні переваги великих сільськогосподарських підприємств виявились не реалізованими, а високий рівень інтенсивності праці в господарствах населення не забезпечує бажаного ефекту через серйозні проблеми організаційно-технічного та фінансового характеру. В умовах зосередження молочного скотарства за основними показниками в господарствах населення найбільш досконалою формою реалізації інтересів незалежних товаровиробників через спільні дії є створення інтеграційних формувань та управління ними на кооперативних засадах.

IV. Висновки. На нашу думку, на шляху подолання економічної кризи нарізла необхідність зміни ідеології бюджетної політики в АПК. Однією із складових має стати державна підтримка одноосібних і фермерських господарств через створення різноманітних обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, в тому числі з виробництва грубих та соковитих кормів.

Дорадницькі служби у районах повинні провести певну роз'яснювальну роботу як серед орендодавців – сільських мешканців (які мають на своєму

подвір'ї власну велику рогату худобу), так і серед орендарів земельних ділянок. Перші можуть вимагати від орендарів включення у договір оренди земельної ділянки і майна їх зобов'язання з виробництва і продажу за узгодженими цінами орендодавцям за їх бажанням певних видів об'ємних кормів – сіна, силосу, сінажу.

Спеціалісти дорадницьких служб бажано щоб надавали бажаним консультації з питань організації і технології виробництва певних видів об'ємних кормів, ціноутворення і їх реалізації. Для цього потрібно створити при службі базу інформаційних даних щодо ринку кормів у районі та області.

В зв'язку з цим потрібно буде вирішувати питання кооперації та співпраці виробників об'ємних кормів та продукції тваринництва в умовах ринкової економіки. Власники тваринницьких комплексів, особливо великих, можуть вдаватися до оренди землі або до активного співробітництва з її власниками. В найближчі роки кормовиробництво повинно перетворитися в одну з ведучих галузей тому, що корми та кормовий білок стає важливішим товаром і сировиною в агропромисловому комплексі, основою виробництва продуктів харчування тваринницького походження і ефективного розвитку виробничих аграрних формувань з різними формами господарювання.

В окремих випадках, при/або на базі комунальних підприємств сільських і селищних рад можуть створюватися обслуговуючі кооперативи з виробництва об'ємних кормів на землях громадян, які свого часу були надані їм для ведення особистого підсобного господарства (по 1 гектару – за рішенням сільської або селищної ради; та по 2 гектари – за рішенням обласних рад) та землях загального користування (пасовища і сінокоси поряд з селом) і земель запасу.

Вказані кооперативи за необхідності можуть співпрацювати з питань виробництва кормів із аграрними формуваннями, що функціонують на території сільської або селищної ради. Особливо актуальною доцільна співпраця під час виробництва сінажу або силосу.

Засновниками цього кооперативу можуть бути всі бажані члени територіальної громади та сільська чи селищна рада, які здійснюють грошові

або матеріальні внески як під час створення кооперативу, так і щороку під час формування виробничої програми у польовому кормовиробництві та визначення джерел її фінансового забезпечення.

Не може бути осторонь і держава у вирішенні цих питань. За законодавчому рівні з боку виконавчих органів всіх рівнів повинна надаватися підтримка відродженню молочного скотарства (пільгові кредити, забезпечення польового кормо виробництва сучасною технікою та спорудами для зберігання об'ємних кормів, створення культурних пасовищ, забезпечення селянства обладнанням для виробництва і зберігання незбираного молока, державна підтримка цін на молоко і молочні продукти для малозабезпечених верств населення та ін.)

Література:

1. *Дем'яненко М.Я.* Проблеми аграрної економіки із вступом України в СОТ/ М.Я.Дем'яненко, Ф.В.Іванина// Економіка АПК. – 2003. - № 11. – С. 57-66
2. *Канцевич С.І.* Підвищення економічної ефективності виробництва молока/ С.І.Канцевич// Економіка АПК. – 2010. - №5. – С. 23-28
3. *Лузан Ю.Я.* Відтворювальні процеси в агропромисловому комплексі України/ Ю.Я.Лузан// Економіка АПК. – 2010. - №5. – С. 39-44
4. *Манзій І.Б.* Про показники продовольчої безпеки країни / І.Б.Манзій// Економіка АПК. – 2009. - № 2. - С. 51-56